

ЧОРНЕ МОРЕ — внутр. море басейну Атлантичного ок. Омиває узбережжя України, Росії, Грузії, Туреччини, Болгарії та Румунії. З'єднується Керченською протокою з *Азовським морем* та через *Чорноморські протоки* з Середземним морем. Площа — 431,5 тис. км². Найб. довжина із Зх. на Сх. — 1150 км. З погляду міжнар. права Ч. м. є унікальним явищем. Унікальність в юрид. значенні полягає у тому, що, з одного боку, Ч. м. підпадає під поняття «замкнуті чи напівзамкнуті моря», яке міститься у ст. 122 *Конвенції ООН по морському праву 1982*, а з іншого — має особливий прав. статус. Це пояснюється тим, що спеціально для Ч. м. прийнята певна міжнар. регламентація мореплавства у Чорномор. протоках і встановлено особливий порядок проходження через проточну зону і перебування військ. суден нечорномор. держав у Ч. м. (*Конвенція про режим проток 1936*). Метою встановлення зазначеного прав. режиму є забезпечення військ. безпеки причорномор. держав шляхом обмеження військ. мореплавства. Метою закріплення у ст. 123 Конвенції 1982 режиму «замкнутих чи напівзамкнутих морів» є заохочення співробітництва держав, які прилегли до таких морів, на регіон. або двостор. основі у використанні мор. просторів і ресурсів. Положення ст. 123 аж ніяк не змінюють встановленої Конвенцією 1982 системи прав. категорій вод. просторів у Ч. м. та їхні прав. режими. У свою чергу Конвенція 1936 не зачіпає безпосередньо питань щодо прав прибереж. держав у сфері регулювання діяльності в Ч. м., вони мають вирішуватися на основі загальних для всіх держав чинних положень міжнар. права. Сукупність вказаних факторів становить зміст прав. статусу Ч. м., що визначає юрид. специфіку його прав. режиму. Прав. основою співробітництва причорномор. держав є загальновизнані принципи і норми міжнар. права, що закріплені в Статуті ООН, Конвенції ООН по мор. праву 1982 та ін. універсальних міжнар.-прав. док-тах. Важливу роль відіграють також регіон. і двостор. угоди причорномор. держав про співробітництво, що були укладені в різний час (зокрема Угода між урядами СРСР, НРБ і СРР про рибальство в Чорному морі від 7.VII 1959 та *Конвенція про захист Чорного моря від забруднення 1992*).

Лит.: Высоцкий А. Ф., Цемко В. П. Черномор.-Азов. бассейн (прав. вопросы использования пространств и ресурсов). К., 1991; Совр. междунар. мор. право и практика его применения Украиной. К., 1995. *І. В. Дмитриченко.*